

6a52657

109213

3.

d.

1174

24 - 24

ас-1113

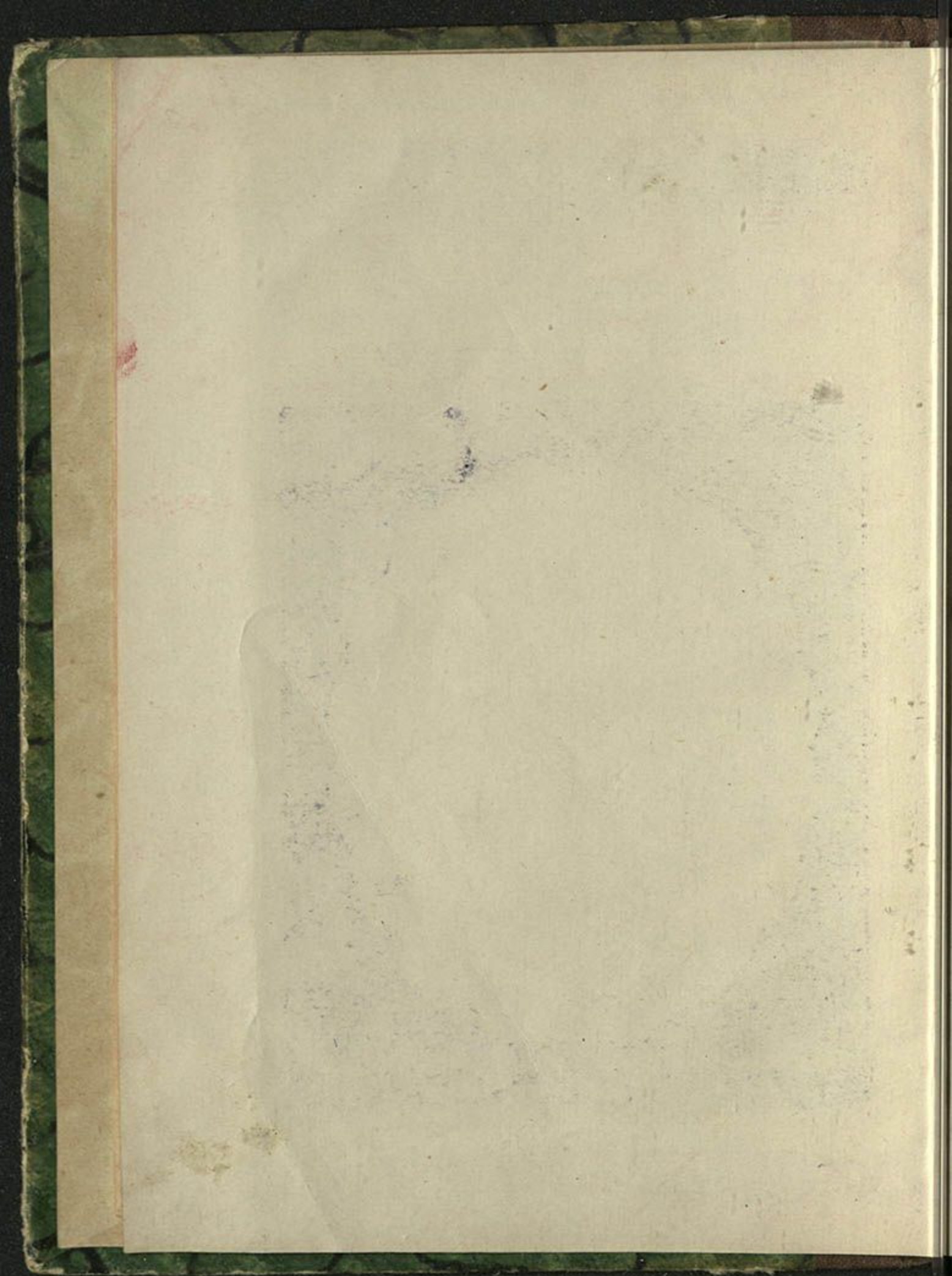
А. ДУДАР

БЕЖА

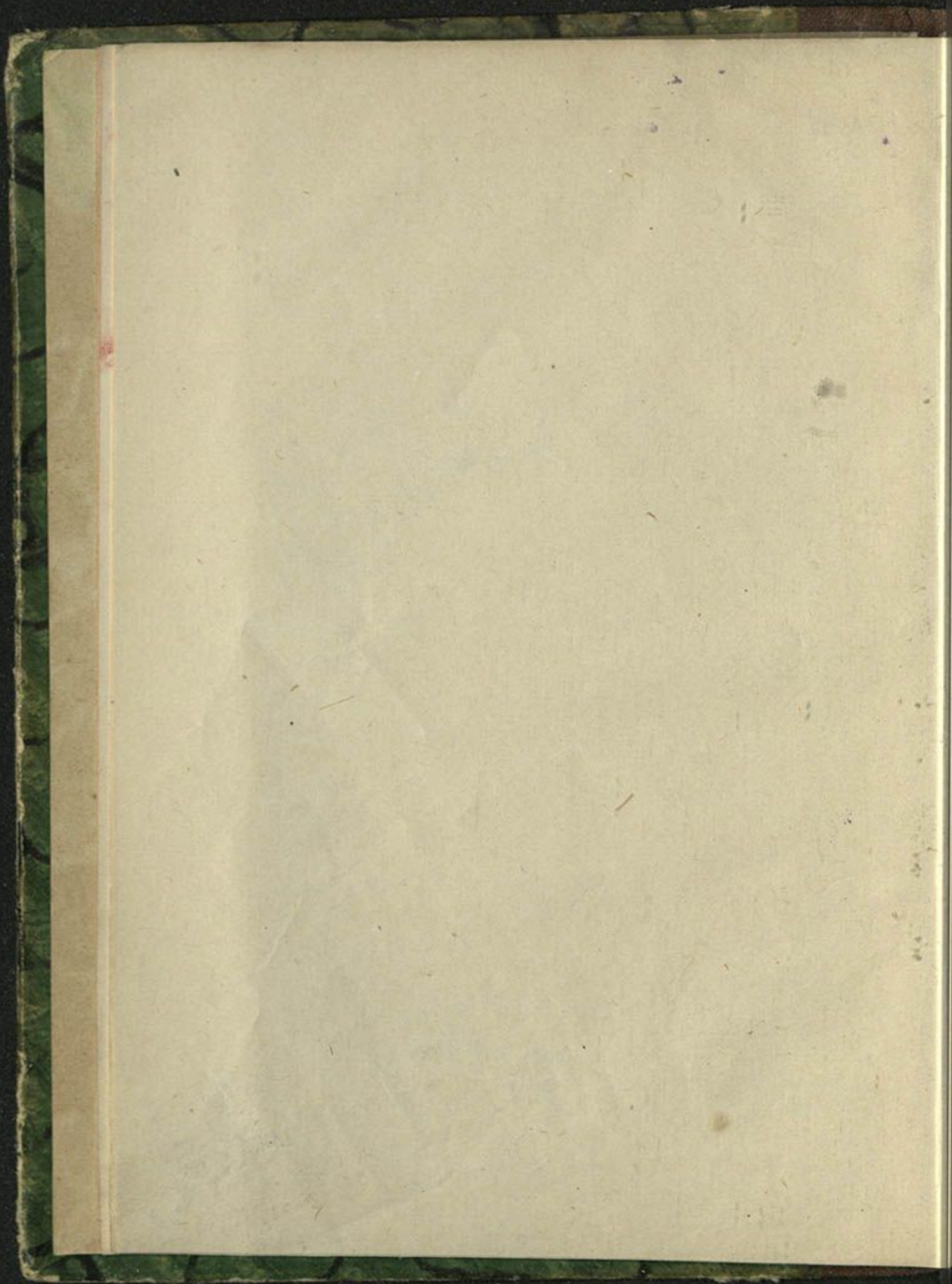

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ
ВЫДАВЕЦТВА МЕНСК 1928

Б. А. Г. П.

5M8

~~00x~~
~~270~~

Ба 52657

Ал. ДУДАР

В Е Ж А

Вершы

Б 52657

~~Б.ч. 28 Д.~~
~~64/25~~

Бел. госизд.

1924 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
М Е Н С К — 1928

Заказ № 96. У ліку 2.000 экз. Галоўлітбел № 100.

1-я друк. Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

25. 04. 2009

ВЕЖА

Заснула вежа. Што ёй сьніцца?..
Стаіць, панурая, як здань.
Была турма тут ці званіца—
хто мог-бы гэта адгадаць?..

А сівы час наўкола бродзіць,
як крок гадзін, як бег хвілін...
І нязьлічоныя стагодзьдзі
на шэрым камені ляглі.

Вякі стаяла без работы—
гняздо легенд і кажаноў...

.
А сёньня людзі ў цяжкіх ботах
па сходах тупаюць ізноў.

Спавілі вежу дзіўным строем:
тут не разблыталі-б канцы
ні скандынаўскія гэроі,
ні царгародзкія купцы.

І сёння к вежы прывязалі
драты ўстрывожаную даль...
О, прадзеда, каб вы пазналі
антэны стынучую сталь!

Вам не паняць, што ваша вежа,
знайшоўшы працу пад канец,
збірае гоманы з бязмежжа
на свой зіяючы вянец.

ПОЛАЦАК

Цябе гісторыя ў свае скрыжалі
ўпісала гранямі руін.
Ні кроплі літасьці, ні іскры жалю
твае ня ведалі страі.

Муры Рагнедзіны, сьцяг Рагвалодаў,
шчыты нармандзкіх караблёў...
Бандыты Захаду, цары Усходу
тваіх грудзей грамілі бронь.

Чужынцы з ніў тваіх зьбіралі зерне,
каралі гневам і вайной.
Цябе рэспублікі, цябе імперыі
тапталі кованай пятой.

І попел хат тваіх, твае заветы
праносіў з болем між вякоў...
Краіна новая, зямля Саветаў—
твой новы шлях, твой сьветлы кон.

Дзе-ж тыя злосьнікі, штогнулі шыю
перад Варшавай і Масквой?..
Усім варожыя, усім чужыя—
ня будуць кармаць над табой.

Ня ўзьняць бяскрылым ім ў прастор
галовы!..

Ім ня блудзіць, ім не грашыць,—
бо словы цьвёрдыя, як крэмень словы,
цяпер спаткаюць подлы шып.

Замест Сафійскае — гара Скарыны,
і над Дзьвіной чырвоны сьцяг.
Твае пажарышчы, твае руіны
ў мінулым ценьмі шалясьцяць.

І новай сілаю цяпер сагрэты
ня ўбачыш больш варожых сноў.
Зямля магутная, зямля Саветаў
і ты—ў сям'і яе сыноў.

Чэрвень 1926 г.

ПАСЬЛЯ ДЭМОНСТРАЦЫІ

Май сінявокі,
вясёлы май;
вечар з усходу брыдзе;
там, за гарадамі ў палынах
ціха хаваецца дзень.

Тупа ўтупіўся
ў чорны асфальт
сініх жандараў рад.
Ім генэрал-губарнатар фон-Валь
справіў майскі парад.

Дворнік ля брамы,
шпik на рагу—
ўсюды парадак, закон;
змоўк узбураных фабрык гул,
і бунтары пад замком...

Вечар.
Тэатр.
Далоняў пляск.

Лямпы у сотні сьвеч.
Лысін чыноўных мядзяны бляск.
Матавасьць голых плеч.

Ўзьнята заслона.
Як рокат хваль,
плешча вясельлем раёк.
Сам генэрал-губарнатар фон-Валь
к вочам падняў бінокль.

Хай на Лукішках з-за цёмных сьцен
льлецца бясьсільны гнеў...
Шмат над Вяльлёю асін расьце—
голаву кожны сагне.

Мая самога няма, на жаль,
Мая няма пад замком...
Але з усьмешкай глядзіць фон-Валь,
горда глядзіць кругом.

Раптам...
Адкуль гэта?
Чый загад?..
Зьверху—з усіх бакоў—
сіні, чырвоны, зялены каскад
лёгкіх, як дым, лісткоў.

„З першым маем вітаем народ“—
літары сталі ў рад.

Ў жылах фон-Валя кроў, як лёд;
ў сполаху ўвесь тэатр.

Іскрамі сыплюцца ўніз лісткі.

„З маем вітаем народ“.

Сполах.

Трывога.

З галёркі сьвісткі.

Капае з лысін пот...

Арыштавалі.

Іх трыццаць пяць.

Цьвёрдыя іх шагі...

Май залацісты!

Твая пячаць

ў сэрцах і душах іх!..

Ноч непраглядная,

злая даль.

Сьвету нідзе няма.

Сьпіць генэрал-губарнатар фон-Валь—

сьніцца яму турма.

МАСТАК

Віцебскаму мастацкаму
тэхнікуму

І Захад і Ёсход з нязлічаных вякоў
выдатных мастакоў сусвету падарылі.
І толькі Беларусь падрэзаныя крыльлі
аздобіла ў нядолю, боль і кроў.

Я веру: прыгажэйшы ў сьвеце край
для будучыны дарам не загіне—
і сотні Рафаэляў і Чэліні
у фарбах бацькаўшчыны нашай дагараць.

Мы на вякі кладзем сваю пячаць.
І ў новых вобразах гаротная краіна
народам вочы на нязнанае адчыніць.
Вось мрамур і граніт. Даволі распачаць—
і хмары калыхаць гатовы на плячах
рабочы з молатам, ці партызан з дубінай.

ПРАЙШЛІ ГАДЫ

Прайшлі гады
пажараў і паўстаньяў.
Расьцьвіў мой край,
мой родны, любы край.
Ў хадзе сталёвай мы ўжо ня прыстанем,
пакуль ня ўбачым будучыны грань.

Шмат трэба сіл,
шмат барацьбы і працы!..
І блізка так крываваая мяжа,
дзе сонца мо' адно не пад абсацам,
дзе царства кулямёта і крыжа.

Цьвітуць сады
і носяцца завеі
над Нёманам і над сівым Дняпром—
і там, дзе будучына ружавее,
і там, дзе сьлёзы—коўзкім серабром.

Вось доля наша,
чорная і злая:
ў самоце Вільня,
ў жальбе Беласток...
Апякуны з Варшавы—
мы іх знаем,
чый кожны зірк прадажны, кожны крок!..

Мы з году ў год
з убогіх ураджаяў
за сьмерць і за жыцьцё плацілі чынш.
Каму, каму мы ніў сваіх ня жалі,
апякуноў над намі—хто-б зьлічыў?

Пракляцьце ім,
наезьнікам варожым,
пракляцьце ім—
разгульным і ліхім.
Мы долю гэткую іх ўнукам наварожым
за бацькавы, за дзедавы грахі.

Дні скрыжаваліся
з пакутай і зьнямогай...
Надыдзе дзень
і пераможам мы.
О, гарапашнікаў мяцежныя дарогі,
дзе звон штыкоў і надмагільны жвір!

Мы панскіх немаўлят падушым ля парогу—
ім не знайсьці ад помсты нашай схоў...
Мы лічым дні...
ці многа іх, ці многа?
І сумны шум наднёманскіх лясоў.

Ў вязьме гадоў
ў сталёвым рыштаваньні
з руін адвечных
вырас новы край.
Там, на шляхох пажараў і паўстаньяў
для сьвету цэлага займаецца зара...

НА ЗАХАДЗЕ

У Косаве польскай по-
ліцыяй расстраляна ся-
лянская дэманстрацыя.
Забіта 5 сялян

(З газэт)

Нёмана сіні вал
грудзі зямлі цалаваў;
вырас з пяшчотаў тых
лес глухі і густы.
Толькі ня сходзіць туман
з ціхіх лясных палян...

Шмат на зямлі рубяжоў—
колькі-ж у іх крыжоў?..
Але, каб ўсе крыжы
крыжам адным злажыць,—
будзе цяжэй за ўсе
той, што наш край нясе.

Дзеці палёў і лясоў—
пяцера беларусоў.
Выйшлі яны з грамадой
з горам сваім, з жальбой,
раны і крыўды свае
вынеслі ў белы сьвет...

Душыць прыгнёту змрок,
сочыць варожы зрок...
У панскай Варшаве гульба,
у панскіх палацах баль:
зробіць за ўсё разьлік
крэсаў усходніх мужык.

У шэры сярмяжны ўзьмёт
выкінуў сьмерць кулямёт...
Пяць палягло—ня ў сьне,
пурпурам выцьвіў сьнег...
І адыходзіў дзень
з ценьмі нязбытых надзей.

З косаўскіх ціхіх стрэх
хто гэту цень сатрэ?..
Хто ў варожым кругу
выбеліць кроў на сьнягу?
Хто яшчэ можа маўчаць
там, дзе загінулі пяць?..

У распачы крэпне злосьць;
шмат непакорных ёсьць.
Мо' пранясе праз лясы
помсту за бацьку сын,
помсту за крыўды... за ўсё
ад гарадоў і сёл.

Пяць непавінных, пяць...
Усіх на крыжы не расьпяць!..
Хопіць і ў нас яшчэ сіл
помсты пажар пагасіць—
помсты пажар векавой
панскай паганай крывёй!..

Памяць пра гэтых пяць
выб'е ў гадох пячаць.
Мы іх забойцам ліхім
ўспомнім усе грахі...
Ці не для іх парасьлі
шэрагі сівых асін?..

Устане і наша зара,
бедны забраны край!
У бурах засыпле жвір
межы на целе жывым
і ў барацьбе адцвіце
косаўскай скаргі цень.

БРАТОМ НА ЗАХАДЗЕ

Ці-ж мы адны, ці-ж мы адны у полі?..
Над намі ноч,
за намі
дзікі гнеў.
Мы ворагам дары не панясём ў прыполе,
нам вораг сьпіны не сагне.
Няхай ідуць,
няхай нажы гатуюць.
Наш шлях адзін:
заводы і палі.
За будучыну нашу залатую
ня шкода нам
мінуўшчыну спаліць.
Жыве краіна наша дарагая—
ці-ж напужае нас
зьмяіны шып і сьвіст?..
Зара пунсовая над гаем дагарае
і бронзаю зьвініць
з бярозы белай ліст.

Б 52657

Зьлятае ліст
над Нёмнам
і над Бугам
на поле панскае,
на панскі луг,
дзе пад паветкаю,
як хмельны валацуга,
заснуў надоўга
безработны плуг.

Мінаюць дні,
мінаюць і хвіліны,
і прыдзе час—
апошні страшны бой,—
калі ізноў наш вырай сакаліны
паднімецца над панскай галавой.

Мінаюць дні,
мінае і няволя,
мінаюць дні і час бяжыць угрунь;
ўжо хутка разам
на агульным полі
спаткаем мы чырвоную зару.

ЭЛЕКТРЫЧНАЕ КРЭСЛА...

Электра-агнямі зіе Нью-Ёрк—
засялі неба рэклімы...
Агні рэсторанаў—бы тысячы зор,
афішаў крываваыя плямы...
Палошчуцца хвалі аб каменны мол,
і яхта ня хвалях—як лялька.
Там містэр Галеві з Commercial Hall
З гасьцямі спраўляе гулянку.
Грукоча машына. Маўчы, качагар,
і пылам вугольным давіся!..
Хай з топкі тваёй не праб'ецца угар
да містараў хмельных і міссіс...
Грукоча машына, згушчаючы чад,
пульсуе кіпучаю нэфцю...
Сягонья ля крэсла сьмяротнага стаць
павінны Сако і Ванцэці.
Вясельле кіпіць і бокалы зьвіняць,
бокалы цьвітуць, як лілеі...
Да плечаў схіліўся і плечы абняў
ў каюце сам містэр Галеві...

Жар доляраў... Тане місс Мэры, як сьнеі...
І, чуць паслухмянай рукою,
Знайшоў выключачель Галеві ў сьцяне—
і гасьне сьвятло у пакоі...

З Атлянтыкі бурнай павеяў норд-ост.
Замоўклі разгул і жалоба;
сьпіць містэр Галеві, сьпіць Бруклінскі мост,
нядобрае сьняць небаскробы.

А там, за сьцяною ў бэтоннай глушы,
дзе крэсла ў сталёвым адцьвеце,
сабраліся людзі. Прышлі задушыць
ў вастрозе Сако і Ванцэці.

Дзе знойдзе збавеньне, дзе знойдзе спакой
той кат, што для радасьці сільных
у хмурым Чарльстоне халоднай рукою
паціснуў за крэслам рубільнік?

Працуй, качагар. Хай канчаецца баль.
Калі разгарыцца прадвесьне,
пазнаем тады, хто па праўдзе прыдбаў
рамні электрычнага крэсла.

Працуй, машыніст. Замыкаецца круг.
Чакай ды глядзі на гадзіньнік.
І містэр Галеві ці ўбачыць зару,
калі ты павернеш рубільнік.

ПАМЯЦІ ТАВ. ВАЙКОВА

Загінула шмат іх—бальшавікоў—
злажылі галовы бяз жалю...
Так подла забіты таварыш Вайкоў
на шэрым варшаўскім вакзале.

Згінаюцца людзі, радзеюць рады...
Сталёвая гвардыя наша...
Няўжо мы забылі паходаў сьляды
і гукі пабеднага марша?

Хай лёрды сьмяюцца, хай цешыцца пан,
хай подласьці сьвята сьвяткуюць!..
Мы зможам таксама паноў прывітаць
Сумленнай савецкаю куляй.

І там, дзе загінуў таварыш Вайкоў,
на сьценах варшаўскіх вакзалаў,
рахункі напішам мы стальлю штыкоў
пад водблеск сусьветных пажараў.

КОМУНІСТКА

Палон і пераход ня блізкі...
Цяпер—турма, калючы дрот...
Сьмяшок агідны: „комуністка...“
І глянцаваны панскі бот.

За сьмерць мяцежных і свавольных,
За сьмерць дзяўчат і юнакоў
дакляравалі каты волю—
за блізкіх кроў, за родных кроў!..

О, гнеў вясны, запал дзявочы!
Зайшлося сэрца ў болі злой...
Застыў плявок на панскіх вочах,
упілася ў панскі твар далонь...

Жандары сілай адцягнулі,
пан хусткай затуліў свой твар...
Які-ж вастрог, якія кулі
прыдушачь гэтакі пажар?..

Сьлязам і распачы—ня месца.
Хай сэрца стане, як граніт,
Хай кожны помніць—блізка дзесьці
ўстаюць палаючыя дні.

Яны прыдуць—ў вагнях і іскрах,
іх строй—хто здолее разьбіць?
Яны ўспамін пра камуністку
ўнясуць ў скрыжалі барацьбы.

МАШЫНІСТ

Прышлі да хаты позна ўночы.
Ўзбудзілі:

— Восьці паравоз!..

Што скажа ён, стары рабочы,
Супроць загаду і пагроз?

Няроўны сьвет ліюць паходні
на рад наёжаных штыкоў.

І качагар сказаў:

— Сягоньня

ў паход на голых мужыкоў...

— Эх, каб была тут наша сіла...

Далі-б напэўна добры толк...

У полі бура галасіла

І скавытала, быццам воўк.

* * *
Машына ўздрыгвае на стыках,
хвіліна—роўна дзье вярсты...
У думе машыніст вялікай
над рэгулятарам застыў.

Драты зьвіняць, драты сьвіргочуць,
згінае рэйкі паравоз...

О, студня срэбраныя ночы,
і ў белым саване мароз.

Маўчыць стары.

Праз шум, праз лёскат
далёка думкі пацяклі—
туды, дзе сьпіць старая вёска
ў вязьме няроўных каляін.

... На вузкім полі тчэ араты
аснову нівы залатой.

Страха дзіравае над хатай,
а ў хаце сьмецьце, бруд і гной...

О, іскр апалавых маніста.

Стук шасьцярні і шум катла.

Ці доўга ў сэрцы машыніста
старой крыві заклёкатаць?..

Ў вагоне штабным—афіцэры:
шмат працы заўтра—карны полк.
І вось, паміж мундзіраў шэрых
расьцьвіў, як луг, зялёны стол...
І раптам...
Што гэта?
З разьбегу
цягнік у голым полі стаў...
Бляды ад страху ці ад сьнегу
замітусіўся ад'ютант.
Бягом, бягом!
Да паравозу...
Мароз—ня трапіць зуб на зуб.
А машыніст на ўсе пагрозы
нібы адсек
— не павязу!
Хто правы тут, хто вінаваты—
другія ломяць хай мазгі...
Але за дваццаць год я катаў
яшчэ ні разу не вазіў...
Палкоўнік у трывозе:
— Здрада!..
Калі ня дойдзем мы да дня,
дык гэты зброд з мяцежнай банды
пасьпее шлях нам пераняць.

* * *

Завея носіцца са сьвістам.
Хто спыніць вольны ветру бег?
І стыне цела машыніста
над паравозам на трубе.

І вочы мёртвыя упарта
глядзяць з надзеяю ўпярод,
дзе бунтароў чырвоных варта
на рэйках ставіць кулямёт.

ШЛЯХ РЭВОЛЮЦЫІ

Х-му зьезду КПБ

Шлях рэволюцыі цярністы і заклёты:
на кожным кроку—сьмерць,
на кожным кроку—кроў.
На бацьку сын ішоў, і брат ішоў на брата...
О, пакаленьне бунтароў!..

І людзі гінулі—
ўзьнімаліся краіны;
і людзі гінулі
бяз скаргі і бяз слоў,
каб толькі ў будучыну выбіць каляіну—
ў краіну мар ды дзіўных сноў.

І ў першых шэрагах на сьмерць, на бой,
на скрогат
ішлі нязломныя, ішлі да барацьбы,
каб у вялікіх перамогах
усё згубіць ці ўсё здабыць.

Шлях рэволюцыі...
Гаротная краіна
і зграя хціўная драпежнікаў ліхіх.
Яшчэ парэзаны
прасторы Украіны
і беларускія шляхі.

Былі гады—
гады агня і славы!..
Што дні наступныя краіне прынясуць?..
Яшчэ ня раз наш сьцяг пурпурава-кывавы
пакліча ворага на суд.

Цяпер вінтоўку ў кут адставіў пролетары:
інакшы бой ідзе—
за плугам,
за станком...
Шлях рэволюцыі!..
То молата удары
для надыходзячых вякоў.

І Менск здратованы,
і Магілеў, і Гомель—
адзіная сям'я,—
савецкі вольны край.
У нас і хаткі, крытыя саломай,
электразорамі гараць.

Нязломных лєнінцаў сталёвая дружына,
магутнай арміі магутны авангард
на варце і цяпер...

Мы верым—
не загіне
наш слаўны баявы штандар.

Мы ведаем—
зноў загрымяць гарматы,
засьвішчуць кулі зноў над нашаю зямлёй:
на бацьку пойдзе сын, паўстане брат на брата
ў крывавай і апошні бой.

За нашай партыяй, за лєнінскім штандарам
апошні раз скрыжваем мы штыкі...
Шлях рэволюцыі!
То молатаў удары,
то—бой за новыя вякі.

ТРИШТАЦЬ ПЯЦЬ...

Ціха так,
ціха так,
ціха так кругом.
Ў полі бліснуў і схаваўся агонь.
Змрок чорна-сіні да ніў прынік.
Іскрамі хрысьціць палі цягнік.
Цемра стулілася, быццам зьвер;
дзеўці недалёка пажар і сьмерць.
Стогнуць, скрыгочуць вагон аб вагон;
ў полі недалёкім бліснуў агонь...
У горадзе ворагі, ў горадзе страх:
можа чыя там загіне сястра,
можа чыя маці рве валасы,
але ворагам ня скажа, дзе падзеўся сын...
Іскрамі даль ўскаласіў цягнік,
семафор зялёны мігнуў і зьнік...
Ціха так,
ціха так—
толькі пары сьвіст...
Ня спыняйся ў чорным полі, машыніст!..

* * *

І ў ноч глухую іх выводзілі з вагонаў.
Скрозь мрок і цемнату зірнулі ў вочы ім
штыкоў халодны бляск і прозалаць пагонаў
і злосьці дзікай ручаі.
Пачулі злоснае: „Усе сябры Савету
і камуністыя наперад—пяць шагоў!..“
Іх вышла трыццаць пяць туды, дзе пасмы сьвету
паходні сеялі кругом.
О, рэволюцыя!..
шляхі твае хто зьмерыць?
І чалавек адзін—пылінка прад табой...
Ёсьць сіла гэткая—мацней жыцьця і сьмерці,
яе-б ня змог ні страх, ні боль.
Калі пранеслася каманда офіцэра
кароткая і злая—„расстраляць“,—
ўсе твары змрок пакрыў заслонай чорна-шэрай
свайго шырокага крыла.
Іх трыццаць пяць было рабочых-комунараў...
І першы з сумам вочы ў даль падняў:
— Хай стане наша сьмерць маленькаю ахвярай
для надыходзячага дня!..
Схавала ноч палаючыя словы.
І так сказаў другі:—Ня шкода паміраць!..
На гэтых вась шляхох, дзе зложым мы галовы,
і ворагаў загіне раць!..

І ўстаў апошні з іх—дужэйшы і малодшы:
— Рэспубліка Саветаў хай жыве!
Адважна глянем мы драпежнікам
у вочы—
хай сэрцы стануць агнявей.

* * *

Белая раніца. Сівы туман.
Ворага ліхога і сьледу няма.
Глянула сонца бліскучым кальцом.
Смутныя твары чырвоных байцоў.
Там пры дарозе спакойна сьпяць
сном непрабудным трыццаць пяць:
вусны зацяты, застыла кроў,
іней трупы пакрыў серабром...
Мёртвымі вочамі моўчкі глядзяць
ў залатую будучыну трыццаць пяць.

КАМЯНІЦА

Гэты дзень пракляў глухі завулак—
для завулка страшны час прабіў.
Як манашкі, заламалі рукі
хаткі—патрухлелыя грыбы.

Муляры—народ такі вясёлы:
малаток ды песьня—іх сябры.
Загудзелі людзі, нібы пчалы—
то завулка прадсьмяротны крык.

Паляцелі з ног старыя хаткі;
разьнясьліся з крыўдай груганы:
— Вось яны, праклятыя парадкі!..
— Вось яны, цяперашнія дні!..

Навязьлі каменяняў, белай вапны;
цэлы дзень працуюць муляры.
На муры ўскідаюць вокам сквапным
патрухлелых хат гаспадары...

— Нам-бы, мабыць, гэткіх палацаў
не пабачыць, як сваіх вушэй!..
Муляры рытмуюць песьню з працай,
і муры растуць штодня вышэй.

І ўзрасла на дзіва камяніца.
Цешыць сэрца сьвежасьць белых сьцен.
Нават і суседняя званіца
перад ёю затанула ў цень.

Палілася сіла з жыл мядзяных,
пацякла з паверху на паверх.
І ліхтар кульгавы жоўтай плямай
перад новым сьветам ціха зьмерк.

Заміргалі ціхія газьніцы
з шэрых хатак, нізкіх і сьляпых.
Што яны прад стройнай камяніцай?
Як прад імі—прыдарожны пыл!..

Прыдзе час, і з прыдарожным пылам
попелам рассыплюцца яны,
бо буяней кроў ў мядзяных жылах,
бо цьвядзейшы крок у камяніц.

І, як цені, у глухім завулку,
дажываюць свой нядоўгі век,
покуль муляр малаточкам гулкім
ім ў труну заб'е апошні цьвек.

ТАКАЯ...

Яны сустрэліся і разышліся хутка,
калі панэль акутаў змрок—
жанчына чэсная і простытутка—
і кожная пайшла ў свой бок.

І вось адна знайшла, каго шукала...
Нядоўгі торг— „Чатыры? Тры!..“
Другая кінула
— Я не такая!..
... І аддалася пяцярэм...

І першая, што зарабіла целам
на хлеб сабе і накарміць дзіцё,
дзень цэлы марыла зайздросна і нясьмела
пра жонкі венчанай жыцьцё.

КНІГА

Змора ня хіліць, ня вабіць яда
ад вобразаў, слоў і форм.
Поэта нарэшце скончыў і здаў,
І кніга пайшла ў набор.

Гарэла вітрына у сотні фарб.
Кніг столькі—глядзі ды глядзі!..
Поэта-ж убачыў поўны чар
маленькі томік адзін.

За годам год—чарада прайшла.
Шмат кніг—вялікіх, малых...
Хто ўспомніць, канчаючы дальні шлях,
слупоў прыдарожных лік.

І там, на асфальце, пад шэрай сьцяной,
дзе кнігі расклаў букініст,
вялікі поэта штурхнуў нагой
забытага томіка ліст.

СЛАВА

Адны сабе мільёнаў просяць,
другім—нябіты дай гаршчок...
Мікола Заяц, папіросьнік,
у цёмны парк з кіно прышоў.

Спаўняе сон начы загады.
О, царства сноў—цудоўны рай!..
...І вось праходзяць праз прысады
Дуглас Фэрбэнкс і Пірл Уайт.

Джон Голівуд і Аста Нільсэн,
і сьмелы Харт і Гарры Піль,—
да Зайца адусюль зыйшліся,
каб „Пушку“ у яго купіць.

... Дыханьне затаіла заля.
Экран хвалюецца, гарыць.
І цэлы першы рад занялі
зачараваныя сябры.

...Чарга... Афішаў барваваньне...
Білетаў ў касе не стае.
„Мікола Заяц на экране!“
Сам Рычард Толмэдж—у фойе...

У мураве густой і роснай
так лёгка тчэцца мараў шоўк...
... Адны сабе мільёнаў просяць,
другім—нябіты дай гаршчок.

ВЕРАСЕНЬ

1.

Б'ецца ў даліне бяздумнай
вечер асьлізлы і волкі.
Шастае верасень сумны
бронзаю лісьцяў пажоўклых.

Дрэвы, як хмурыя вежы,
шэрыя вежы—званіцы:
сьніцца ім майская сьвежасьць,
сонца ліпнёвае сьніцца;

сьніцца ім белае поле
ў пахкіх істужках пракосаў...
Толькі ня вернуцца болей
званы вясёлкавых кросен!..

Ціха трывожу ў даліне
грубай нагою лісты я...
Дзе-ж гэты сон, што сплялі мне
мары мае залатыя?

Дзе-ж яны, цвёрдыя словы,
вёснаў ружовыя крыльлі?
Посьвіст вятроў верасьнёвых
вусны усмешкаю крывіць.

Думаюць дрэвы пра сьнежань,
лісьце іх бронзай ільсьніцца...
Сьніцца ім майская свежасьць,
золак ліпнёвы ім сьніцца.

2.

Вось яны, дні залатыя—
ў колерах шэрых туга.
Ў восені песьня стыне,
ў восені цяжка шагаць...

Ціхае, белае шчасьце—
песьня і бэзавы куст...
Лепей па ветру хістацца
на заімшэлым суку.

Зьвянуць пунсовыя губы,
лісьцем бярозавым зьвянуць...
Моладасьць! Кованы кубак
пеннай красы і жаданьяў.

Моладасьць!.. Песьні ў ёй колькі!
Колькі імкненьняў бадзёрых!..
Вабяць аднолькава й коляць
сінія вочы ці чорныя.

Моладасьць рушыць законы...
Схіліцца старасьці вецьце—
будуць бялявыя скроні
ў верасьні сьніць аб леце;

будуць лічыць хвіліны,
годы будзіць залатыя...
Толькі ліпнёвыя плыні
ў восені моўчкі застынуць!

Зьвянуць чырвоныя губы,
золатам восені зьвянуць.
Моладасьць! Кованы кубак
пеннай красы і жаданьяў.

КАХАНЬНЕ

Атулі рукою залатыя скроні...
За ракою звоніць асака,
Чэзьне ночка за ракою,—
Пачакай!..

За ракою вецер ціхі дол сьвідруе,
Гасьне зорка белаю сьвячой...
Абніму і пацалую
У плячо.

Маладосьці зоры, маладосьці чары!
Распусьціла любая касу.
Ты ня бойся: праз імшары
Пранясу!..

Прытулю да сэрца, прытулю да вуснаў...
Глянь у вочы... любая мая!..
Мы жыцьцё квітнець прымусім—
Ты і я.

Атулі-ж рукою залатыя скроні!..
Перастане шастаць асака;
Згасьне ночка за ракою...
Пачакай!..

ЗАЦЬВІТАЮЦЬ ВІШНІ

Зацьвітаюць вішні, вішні зацьвітаюць,
нібы белая зара.

Любіш ці ня любіш—я не запытаю—
калі вочы так гараць.

Як у майскім садзе вішні зацьвіталі—
быццам грудзі любай—белы цьвет...
Хай застынуць хмаркі, хай і месяц стане,—
зьмеркнуць цені у траве.

Зацьвітаюць вішні, вішні зацьвітаюць.
Дзень—шлях сонцу і цяплу!..
Не скажу ні слова я на разьвітаньне—
абнімі і пацалуй!..

1927 г.

ТАИГА

Прывет табе, жыцьцё на волі
М. Багдановіч

І вось канец дарозе дальняй.
Нязнаны і далёкі край...
І над тайгой, як стужка сталі,
небеларуская зара.

Чамусьці моўкне сьмех і гоман:
штось прымушае разважаць—
страх перад будучыняй цёмнай
ці па пакінутаму жаль...

Суровы край. У срэбных шатах
павеяў вечар стыньню злой.
Плялі вянкi сабе дзяўчаты,
агні палілі пад тайгой.

Суровы край. Куды ні глянеш—
колёны кедраў, воўна піхт,
нябёсы з сіняй парцэляны
і зор зялёныя снапы.

І працы будзе тут багата!..
Ня стане сіл, сасмагне кроў.
Беларусы збудуюць хаты
на цаліне другіх краёў...

Мо' там, на бацькаўшчыне цесна—
і шмат людзей, і шмат балот.
Мо' тут вальней сьлязам і песьням,
тут... за птушыны пералёт...

Там шмат людзей і казак болей.
Лясы, вазёры, паплавы.
Там межы на убогім полі
палын ды быльнік аплялі...

Дык вось яно, гаротных выйсьце,
каб песьням сьветлым празьвінець...
Тут дні люцей і ледзянісьцей,
тут сны суровей і цямней.

Цямнее зірк, цямнеюць твары:
шмат трэба працы, шмат і сіл,
каб заімшэлыя абшары
інакшым цьветам ўскаласіць.

Засеюць лёнам і пшаніцай
беларусы далёкі край.
Быць можа, часам ім прысьніцца
зямлі пакінутай зара.

Забыты будзе хлеб з мякінай,
заглохне шлях і дальні сьлед...
О, праца марна не загіне,
бо ў працы ўсё—жыцьцё і сьвет.

І ў працы бяз тугі, бяз болю
ўспаміны будуць дагараць...
„Прывет табе, жыцьцё на волі!..“
Прывет табе, далёкі край!..

1926 г.

З ПОЭМЫ „БАЙКАЛ“

* * *

Гулка восень па поплаве ходзіць,
рвецца вецер з пажоўклай травы;
скрыжаванай колёнай на поўдзень
выпраўляюцца журавы.

Я гукаю: шчасьлівай дарогі—
ад сузор'яў чырвоных брусніц.
Можа-б вы і да нільскіх парогаў
казкі нашых палёў занясьлі?..

Вецер, вецер! Ляціш ты, саколе,
ўсіх далей і усіх буйней!
Раскажы-ж, як шукаюць долі
беларусы ў чужой старане!..

* * *

Гулка цягнік грукоча па рэйках,
вёрсты мінае, ўзьбіваючы пыл.
Дальнія горы і дальнія рэкі!
Як вас да долі старой прышчапіць?..

Бачылі ўсё беларускія вочы—
крэмень Уральскі і гладзь Іртыша...
Сэрца-ж забыць пра радзіму ня хоча—
новым паветрам ня лёгка дышаць.

* * *

Зялёныя хвалі калыша Байкал—
на кручы ўздымаюцца хвалі..
Ды скованы моцна абоймамі скал—
турмы ён сваёй не паваліць.

Калі ты спакойны, дык сьмела плыве
рыбацкі асмолены човен...
І сьмела трывожыць ён сховы твае,
твае серабрыстыя сховы!..

Ці ведаў хто рэчку чысьцей Ангары,
празрысьцей яе і сьцюдзёнай?
Ці бачыў, як сонца над ёю гарыць
ў сьвітаньне праменьнем зялёным?

І гоніць дачку сваю сівы Байкал
праз кручы Шаманскага камня...
І аквамарынам гарыць яго вал
ў суровых гранітных кайданах.

Над дальнымі кручамі ў шэрані хмар
цвітуць бурштыновыя пасмы:
запаліць агонь свой пярун-уладар
ды ў хвалях зялёных пагасіць.

Ратуйся, рыбак!.. набяжыць ураган,
расходзяцца гнеўныя нетры...
Ці ж можна змагацца убогім стругам
з усходнім разьюшаным ветрам.

Грымі, навальніца! Ўздымайся, Байкал,
на скалы, на чорныя кручы!
Хай пеніцца вод тваіх поўны бокал
у час тваіх хмельных заручын!..

ПЕСЬНЯ ПРА СІНЬ-ВЭЯ

(Быліца)

Што прайшло—не настане.
Пра мінулае—толькі ўспамін.
Жывуць парознаму—
Сінь-Вэй—кітаец,
містэр Кэлінг
і бонза Мінг.

Старыя законы—святые законы!
Ці знойдзеш мудрэй?
Навошта містэру Кэлінгу коні,
калі ёсьць рыкша Сінь-Вэй?!

Бонза знае шэсьць тысяч знакаў—
думкі таемныя Сан Цзы-цзін.
Любіць бонза Ціена—сабаку,
срэбныя цэнты і жонку Сін...

З раньняй да позьняй зары
возіць Сінь-Вэй і жоўтых, і белых:
будзе прыемным агорклы рыс
і сон на бруднай пасьцелі;

будзе срэбра для бонзы,
плітка чаю сёстрам з бацькамі...
Цела Сінь-Вэя—як літая бронза,
мускулы сталі цвьярдзей за камень...

Бонза вучыць—кожны жыве
так, як суджана лёсам:
мабыць, трэба багом, каб Сінь-Вэй
жыў галодны і босы.

* * *

Жоўтае сонца,
шэры брук...
Добра вячэрнюю
вітаць зару!..
Добра звонкім
плаціць серабром
за опіум пахкі
і палены ром!..
Толькі цяпер—
хоць у землю ляж—
вырас шэры
высокі гараж;
гулкіх аўто
праразьлівы крык—
гора і крыўда
для бедных рыкш.

Мчыцца аўто,
нібы ветра ўзьвей—
гэтак хутка

ня можа Сінь-Вэй...

Чорныя чуткі,
злая навіна:

„Гэта
белых чарцей віна!

Белыя чэрці
з сабой прынясьлі

злую бяду
для кітайскай зямлі!..“

* * *

Сталі шаптацца рыкшы.

Вочы запалі глыбей.

Роспач ўсё вышай і вышай
за другіх і за сябе.

Містэр Кэлінг спакойны.

Што яму да трывог:

кітайскія злыя законы

і хітры кітайскі бог.

Бонза сказаў: „цярпіце—

богі адплацяць стакраць!

Трэба цярпець і маліцца,

“трэба цярпець і чакаць!..“

Бедныя, бедныя рыкшы!
Як-жа? Каму паверыць?
Роспач распальвае вышай і вышай
новае слова ў сэрцы...

* * *

Ціха.
Чорная ноч.
Цёмната.
Дыша
сном
кітайскі квартал...
Хто там?
Што гэта?
Між цёмных сьцен
поступам
лёгкім—
за ценню цень...
Містэр Кэлінг
спакойна
сьпіць
у вільле белаі
на Монністрыт.
Містэр Кэлінг
спакойна
сьпіць—

белымі
скронямі
сон шалясьціць...
Раптам новы
трывожны
рытм...
Звон
тэлефона:
— Гараж гарыць!..

* * *

Містэру Кэлінгу зноў клопаты.
Сьледства. Доляры. Новы гараж.
Сінь-Вэй—бяз хлеба і без работы:
кладзіся ды памірай.

Доўга па вуліцах ляскаў зубамі.
Думка чорная сэрца скрабе:
— Гэткай сьцяны голымі лбамі
не прашыбеш!..

* * *

Вось яны. Шырокія колёны
з сіня-шэраю шчацінаю штыкоў.
Гоміндана сьцяг блакітны і чырвоны
рэе над галовамі байцоў.

Вось яны. Ідуць байцам на зьмену
з Гоан-Го, з блакітнага Ян-Цзы.
Змоўк навекі голас Сун Ят-Сэна—
думкі засталіся жыць.

Вось яны—напевы вызваленьня!..
Што ім бронь ангельскіх крэйсароў?
Што ім бонз бясплённыя маленьні?..
За удар—удар і кроў—за кроў!..

і Сінь-Вэй між імі. Мабыць, сёньня
з стрэльбаю у бронзавых руках
ведае і ён, што будучыны сонца—
гэта крык фабрычнага гудка.

Мабыць, больш не павязе ён белых,
і паліць ня будзе гаража.
Мабыць, больш ня зможа містэр Кэлінг
ашукаць яго ці напужаць!..

Сьвет чырвоны разьлівае поўнач,
і туды, к паўночнай старане,
трубы медныя мяцежнага Кантону
сказ нясуць аб волі і вясьне.

Студзень 1927 г.

Боже мій, дай мені сили
і любові, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

Боже мій, дай мені
силу, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

Боже мій, дай мені
силу, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

Боже мій, дай мені
силу, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

Боже мій, дай мені
силу, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

Боже мій, дай мені
силу, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

Боже мій, дай мені
силу, щоб я міг
зробити те, що ти хочеш,
і щоб я міг жити з тобою.

З Ъ М Е С Т.

	Стар.
Вежа	5
Полацак	7
Пасьля дэманстрацыі	9
Мастак	12
Прайшлі гады	13
На Захадзе	16
Братом на Захадзе	19
Электрычнае крэсла	21
Памяці тав. Вайкова	23
Комуністка	24
Машыніст	26
Шлях рэвалюцыі	30
Трыццаць пяць	33
Камяніца	36
Такая	38
Кніга	39
Слава	40
Верасень	42
Каханьне	46
Зацьвітаюць вішні	47
Тайга	48
З поэмы „Байкал“	51
Песьня пра Сінь-Вэя	54

ТАГО-Ж АЎТАРА.

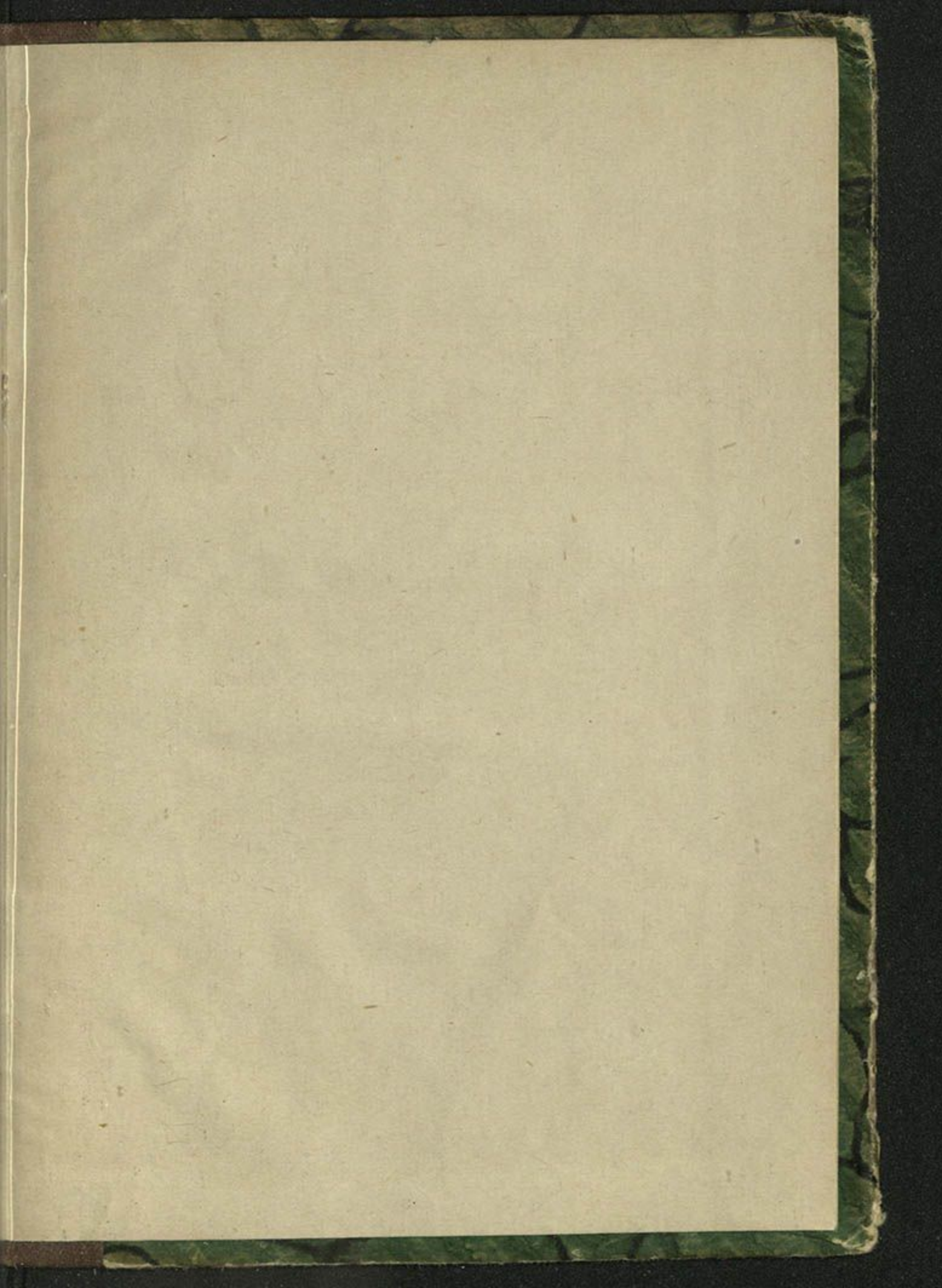
БЕЛАРУСЬ БУНТАРСКАЯ. Вершы. БДВ.
Менск, 1925 г. (Разышлася).

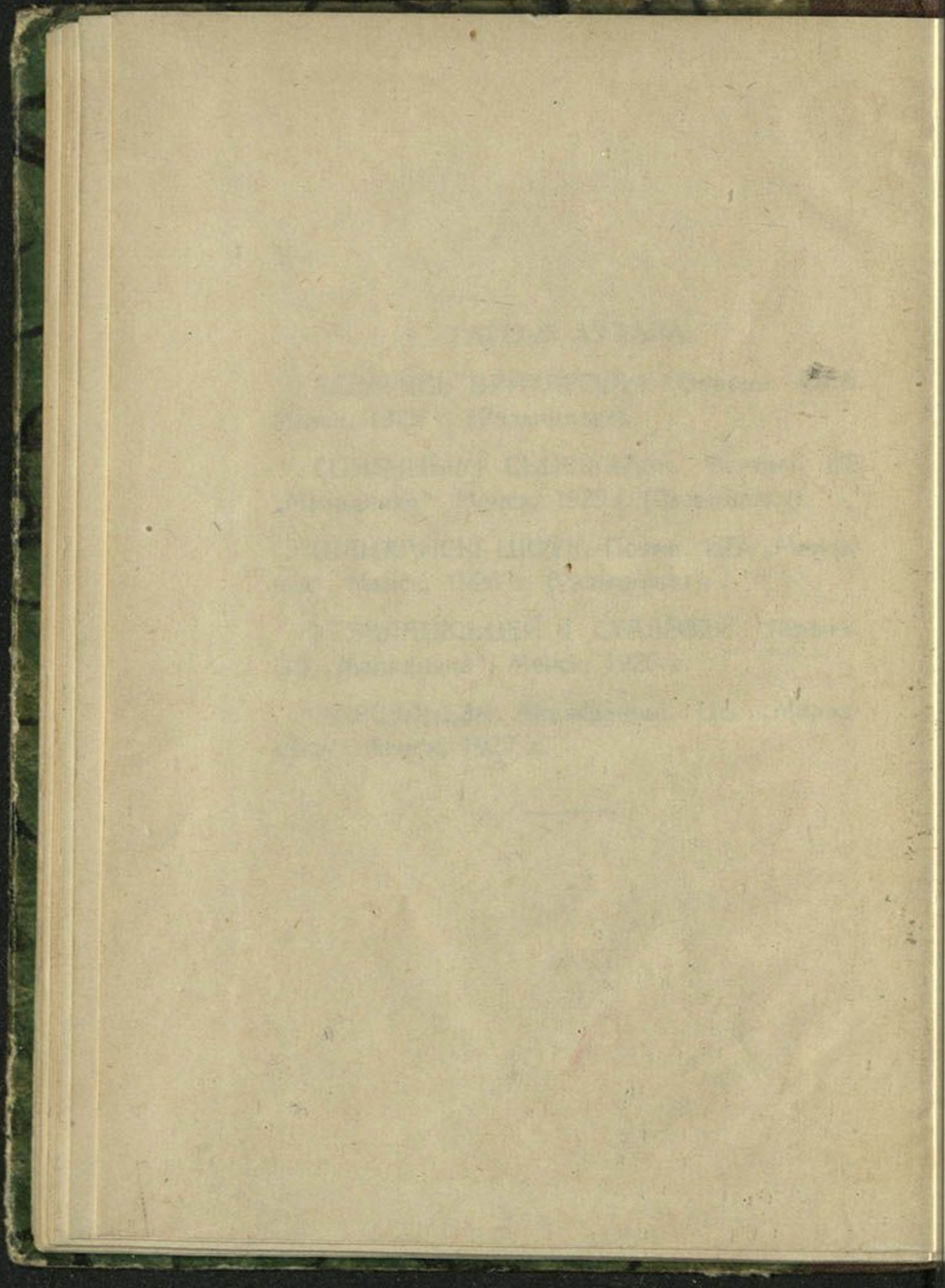
СОНЕЧНЫМІ СЬЦЕЖКАМІ. Вершы. ЦБ
„Маладняка“. Менск, 1925 г. (Разышлася).

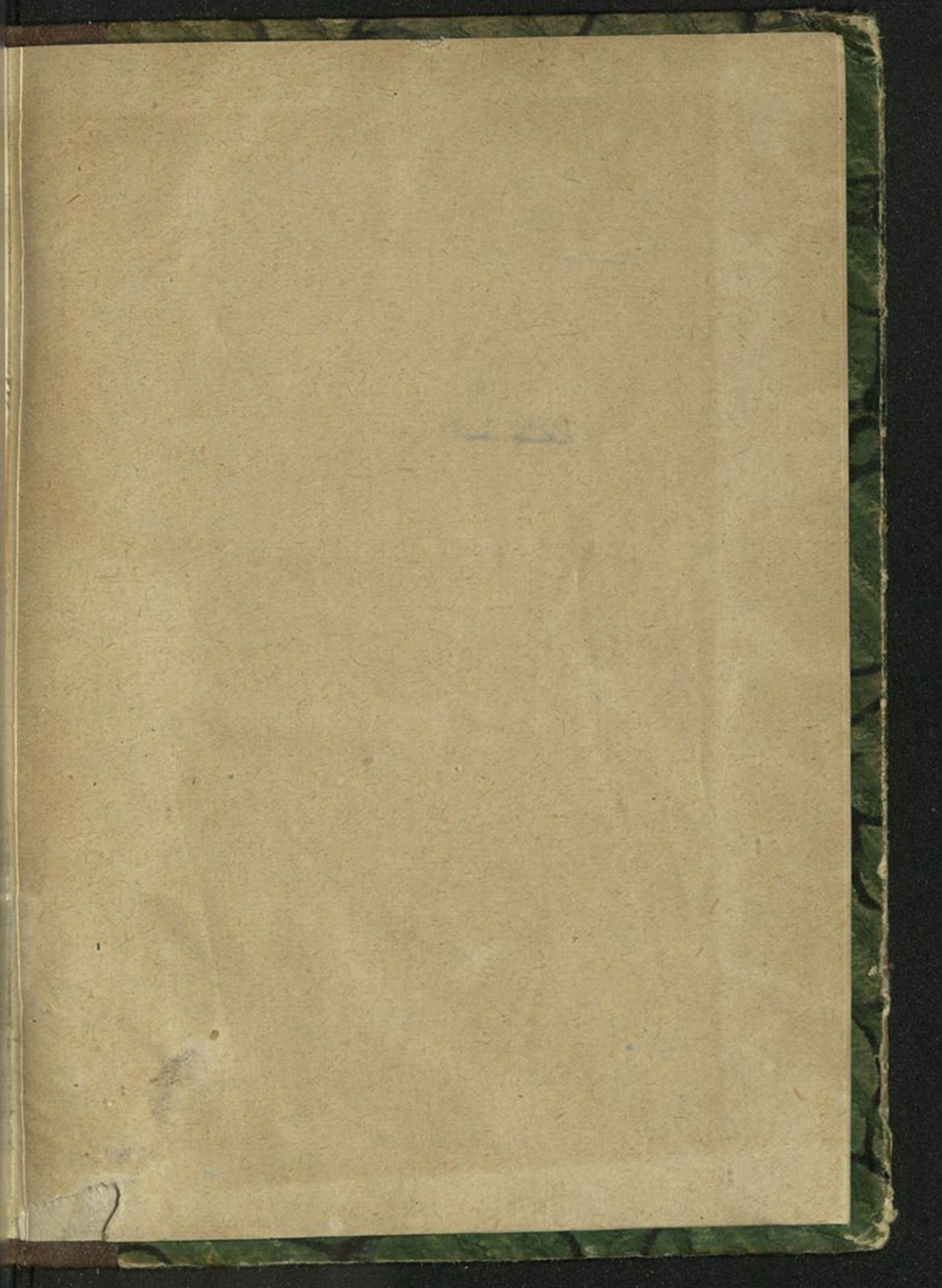
ШАНХАЙСКІ ШОЎК. Поэма. ЦБ „Малад-
няк“. Менск, 1926 г. (Разышлася).

І ЗАЛАЦІСЬЦЕЙ І СТАЛЁВЕЙ. Лірыка
ЦБ „Маладняка“. Менск, 1926 г.

МАРСЭЛЬЕЗА. Апавяданьні. ЦБ „Малад-
няка“. Менск, 1927 г.

1964 I.

Бел. архив
1994 г.

+

80000000409566

1958 T.4

